

Συνέντευξη
της Προϊσταμένης του Γραφείου ΟΕΥ – Σκοπίων
κας Μπέττυ Λάρδα, Συμβούλου ΟΕΥ Α',
για το περιοδικό ΦΡΟΥΤΟΝΕΑ
σχετικά με την αγορά της Βόρειας Μακεδονίας και ειδικότερα ως προς το τομέα των
φρέσκων φρούτων και λαχανικών

1. Κυρία Λάρδα, πώς είναι το εμπορικό κλίμα μεταξύ Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας έναν χρόνο μετά τη Συμφωνία των Πρεσπών;

Γενικότερα, θα έλεγα ότι η αγορά της Βόρειας Μακεδονίας δεν είναι αδιάφορη για την Ελλάδα. Και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι διμερείς εμπορικές σχέσεις διαγράφουν έντονα ανοδική πορεία την τελευταία διετία.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα επίσημα διαθέσιμα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Βόρειας Μακεδονίας για το έτος 2018, η Ελλάδα κατέλαβε την δεύτερη θέση, ως ο δεύτερος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Βόρειας Μακεδονίας (από τέταρτος το 2016), μετά τη Γερμανία.

Ο όγκος του διμερούς εμπορίου κατέγραψε άνοδο της τάξης του 15,8% έναντι του 2017 (από 726,1 σε 840,6 εκατ. ευρώ) και οι ελληνικές εξαγωγές στη Βόρεια Μακεδονία αυξήθηκαν κατά 19,1% (από 546,1 σε 650,2 εκατ. ευρώ). Ανοδικά κινήθηκαν και οι εισαγωγές από τη Βόρεια Μακεδονία (κατά 5,8%, από 180,0 σε 190,4 εκατ. ευρώ), ενώ το εμπορικό ισοζύγιο είναι σταθερά πλεονασματικό υπέρ της Ελλάδας.

Το μερίδιο των εισαγωγών εξ Ελλάδος επί του συνόλου των εισαγωγών της Βόρειας Μακεδονίας ανήλθε, το 2018, σε 8,5% (από 8,0% το 2017) και των εξαγωγών της Βόρειας Μακεδονίας στην Ελλάδα επί του συνόλου των εξαγωγών της Βόρειας Μακεδονίας σε 3,2% (από 3,6% το 2017).

Οι κυριότερες κατηγορίες προϊόντων που εξάγει η Ελλάδα στη Βόρεια Μακεδονία είναι: πετρελαιοειδή, σίδηρος, χάλυβας και προϊόντα αυτών, καθώς και υφάσματα. Οι ελληνικές εισαγωγές από τη Βόρεια Μακεδονία αφορούν, κυρίως, σίδηρο και χάλυβα και προϊόντα αυτών, καπνά και ενδύματα. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών ενδυμάτων αφορά σε προϊόντα παθητικής τελειοποίησης κλωστοϋφαντουργικών επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων στη Βόρεια Μακεδονία, τα οποία εξάγονται στην Ελλάδα για να τελειοποιηθούν και να επανεξαχθούν, εν συνεχεία, στις αγορές του εξωτερικού.

Το Γραφείο ΟΕΥ – Σκοπίων είναι αποδέκτης σημαντικού αριθμού αιτημάτων ελληνικών επιχειρήσεων που επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν στην αγορά της Βόρεια Μακεδονίας ή να αναπτύξουν σχέσεις συνεργασίας με εδώ επιχειρήσεις. Ο αριθμός αυτών των αιτημάτων το 2018 έφτασε τα 201, σημειώνοντας σημαντική αύξηση της τάξεως του 154%, σε σύγκριση με τα αιτήματα του προηγούμενου έτους. Με την αύξηση αυτή το Γραφείο ΟΕΥ - Σκοπίων έφτασε στην 11^η θέση, ως προς τον αριθμό των αιτημάτων που λαμβάνουν τα Γραφεία ΟΕΥ σε ετήσια βάση, μεταξύ των 59 Γραφείων ΟΕΥ ανά τον κόσμο.

Εάν λάβουμε υπόψη και τον σημαντικό αριθμό των ελληνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην εδώ αγορά, αντιλαμβανόμαστε ότι το εμπορικό κλίμα μεταξύ των δυο χώρων είναι ιδιαίτερα καλό και ότι υπάρχουν προοπτικές για την περαιτέρω ανάπτυξη των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων.

Στο βαθμό που το μακροχρόνιο πολιτικό ζήτημα της ονομασίας της χώρας έφυγε από το προσκήνιο των διμερών μας σχέσεων, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου, το οποίο παρέμενε για χρόνια ελλειμματικό.

Η ελληνική επιχειρηματική κοινότητα αποδίδει μεγάλη σημασία στην σύναψη συμφωνιών όπως για παράδειγμα στην «Σύμβαση Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Εισοδήματος». Αυτές οι συμφωνίες παρέχουν στους επενδυτές, εκτός από ουσιαστική προστασία (υποχρέωση δίκαιης μεταχείρισης, απαγόρευση διάκρισης, απαγόρευση απαλλοτρίωσης χωρίς αποζημίωση κ.λπ.), και δικαίωμα προσφυγής σε διεθνές διαιτητικό δικαστήριο, ένα ουδέτερο forum, αντί των δικαστηρίων του κράτους όπου δραστηριοποιούνται. Η δε διαιτητική απόφαση μπορεί να αναγνωρισθεί και να εκτελεστεί στην πλειονότητα των χωρών του κόσμου.

Αντιστοίχως, οφέλη θα προκύπτουν από τη ρύθμιση επιμέρους τομέων συνεργασίας, όπως για παράδειγμα στις μεταφορές, την συνεργασία μεταξύ των τελωνειακών Αρχών κ.ο.κ.

2. Περιγράψτε μας με λίγα λόγια την παραγωγική εικόνα της Βόρειας Μακεδονίας όσον αφορά τον κλάδο των φρέσκων φρούτων και λαχανικών

Το συνολικό προϊόν του αγροτικού τομέα στη Βόρεια Μακεδονία περιορίστηκε, το 2018, σε 47.817 εκατ. δηνάρια, ήτοι περίπου 778 εκατ. ευρώ (σε τρέχουσες τιμές) από 48.636 εκατ. δηνάρια (791 εκατ. ευρώ) το 2017, ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο 7,2% του συνολικού παραγόμενου εθνικού προϊόντος της Βόρειας Μακεδονίας.

Το 2018, στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας απασχολούνταν 120.311 εργαζόμενοι, ή ποσοστό 16,2% των εργαζομένων.

Από τα σημαντικότερα αγροτικά προϊόντα της Βόρειας Μακεδονίας είναι ο **οίνος, ο καπνός, το ρύζι, τα φρούτα** (μήλα, αχλάδια, κεράσια κ.α.) **και τα λαχανικά** (αγγούρια, ντομάτες, πιπεριές, πατάτες κ.α.).

Για την προστασία και την ενίσχυση των εν λόγω προϊόντων υπάρχει συνήθως αυξημένη κρατική μέριμνα που εκδηλώνεται μέσω επιδοτήσεων ή άλλων μέτρων (λ.χ. χρήση προστατευτικών μέτρων, όπως οι δασμοί και οι ποσοστώσεις, με σκοπό τον περιορισμό των εισαγωγών και την προστασία της εγχώριας παραγωγής).

3. Η προοπτική της ένταξης της χώρας στην Ε.Ε. προκαλεί επενδύσεις ή άλλες κινήσεις προετοιμασίας στον αγροτικό τομέα και, ιδιαίτερα στον κλάδο των φρούτων και των λαχανικών;

Γενικότερα, η ευρωανταλντική προοπτική της χώρας είναι ένα στοιχείο το οποίο εκτιμάται ως θετικό από την κοινότητα των δυνητικών επενδυτών. Ο αγροτικός τομέας, μαζί με τους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών, του τουρισμού και των υπηρεσιών είναι από τους τομείς όπου υπάρχουν δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στην Βόρεια Μακεδονία.

Ειδικότερα, ως προς τον τομέα της γεωργίας και της αγροτοβιομηχανίας της Βόρειας Μακεδονίας υπάρχουν τα εξής στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να εκληφθούν ως ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της χώρας από δυνητικούς επενδυτές: η έντονη παράδοση στη γεωργία, η διαθεσιμότητα γόνιμων εδαφών και μη μολυσμένων (με εξαίρεση τις γειτονικές

περιοχές του Κοσσόβου) εδαφών (1,3 εκατ. εκτάρια) καθώς και οι ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες, οι οποίες, διευκολύνουν την καλλιέργεια φρούτων και λαχανικών και σε θερμοκήπιο και σε ανοικτούς αγρούς.

Η Ελλάδα, ως γειτονική χώρα, θα μπορούσε να εξετάσει τη δυνατότητα συνεργειών και συμπληρωματικότητας με εκτενείς συνεργασίες στον τομέα αυτό. Η χώρα μας διαθέτει τεχνογνωσία στην καλλιέργεια διαφόρων αγροτικών προϊόντων. Σε συνεργασία με τη Βόρεια Μακεδονία, η χώρα μας θα μπορούσε να αξιοποιήσει ανεκμετάλλετες γαίες της γειτονικής χώρας, με στόχο την αύξηση της παραγωγής αγροτικών προϊόντων, τα οποία έχουν ζήτηση σε μεγαλύτερες αγορές, που δεν μπορεί να καλύψει από μόνη της η ελληνική παραγωγή, αξιοποιώντας περαιτέρω τα δίκτυα διανομής που διαθέτει η χώρα μας. Επιπλέον, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν συστήματα συμβολαιακής καλλιέργειας για την παραγωγή στην Βόρεια Μακεδονία, με χαμηλότερο κόστος, προϊόντων που λειτουργούν ως πρώτες ύλες (π.χ για ζωοτροφές) και στην συνέχεια να εισαχθούν από τη χώρα μας για την παραγωγή συνθετότερων προϊόντων ή προϊόντων μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας (π.χ. επεξεργασμένων τροφίμων). Τέτοιου είδους συνεργασία θα δημιουργούσε αμοιβαίο όφελος και για τις δυο αγορές, ως προς το συνολικό κόστος παραγωγής, τις εξαγωγές και την απασχόληση.

Πριν από αυτό, ωστόσο, απαιτείται εμπειριστατωμένη μελέτη για τον εντοπισμό των αναγκών της δικής μας αγοράς και τις δυνατότητες συμπληρωματικότητας της γειτονικής αγοράς, ώστε να χαραχθεί ένα στρατηγικό πλαίσιο συνεργασίας.

Ένα από τα προβλήματα που θα αντιμετωπίζαμε στην εφαρμογή αυτού του σχεδίου είναι, ενδεχομένως, η έλλειψη εργατικού δυναμικού στη γειτονική χώρα, η οποία πλήττεται από την μετανάστευση. Ωστόσο, αυτό αποτελεί φαύλο κύκλο, ο οποίος αντιμετωπίζεται με τις σωστές πολιτικές και στο σημείο αυτό συμβάλει σημαντικά και η Ευρωπαϊκή Ένωση, με προγράμματα που χρηματοδοτεί για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα στην γειτονική χώρα π.χ. μέσω του IPARD, ή με προγράμματα διασυνοριακής συνεργίας π.χ. INTERREG.

4. Ένα σοβαρό εμπόδιο για την περαιτέρω ενδυνάμωση των εξαγωγών μας προς την Βόρεια Μακεδονία, είναι οι δασμοί οι οποίοι μάλιστα σε κάποια προϊόντα είναι πολύ υψηλοί. Μέχρι να πραγματοποιηθεί η ένταξη στην ΕΕ, θα μπορούσαν να καταργηθούν ή να μειωθούν αυτοί οι δασμοί και με ποιον τρόπο;

Πράγματι στο πλαίσιο της ισχύουσας Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης¹ (ΣΣΣ) της χώρας με την ΕΕ προβλέπεται μια προτιμησιακή πρόσβαση στα αγροτικά προϊόντα της Βόρειας Μακεδονίας στην αγορά της ΕΕ, συνοδευόμενη από την σταδιακή μείωση των

---

¹ Η πολιτική της Ε.Ε. έναντι των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων έχει κωδικοποιηθεί στη λεγόμενη «**Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης**». Η διαδικασία αυτή αποβλέπει στη σταθεροποίηση των κρατών της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων μέσω πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων στο εσωτερικό τους και μέσω ενθάρρυνσης της μεταξύ τους συνεργασίας. Βασικό μέσο για την πραγματοποίηση της πολιτικής αυτής είναι η σύναψη **Συμφωνιών Σταθεροποίησης και Σύνδεσης** (“**Stabilization and Association Agreements**”) της Ε.Ε. με κάθε μία από αυτές τις χώρες. Απώτερος στόχος είναι η προετοιμασία των κρατών αυτών για μελλοντική ένταξη στην Ε.Ε.

ποσοτώσεων, με σκοπό την πλήρη απελευθέρωση εντός συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος. Παράλληλα, υπάρχει ένα σχετικά προστατευτικό καθεστώς για την εισαγωγή ορισμένων αγροτικών προϊόντων της ΕΕ στη αγορά της Βόρειας Μακεδονίας, με σκοπό την ομαλή και σταδιακή προσαρμογής της υποψήφια χώρα.

Οι ατομικές διαπραγματεύσεις των κρατών μελών έχουν τεθεί υπό την αιγίδα της ΣΣΣ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για αυτήν. Ωστόσο, εάν υπάρχει προθυμία σε διμερές επίπεδο και από τις δύο πλευρές να ανοίξουν συζητήσεις για τον κατάλογο ANNEX IV (c) - προστατευόμενα γεωργικά προϊόντα – θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (άρθρο 35).

Θεωρητικά, αν και οι δύο πλευρές συνάψουν συμφωνία ελεύθερου εμπορίου, η ΣΣΣ ενσωματώνει τις εν λόγω διατάξεις και καθίσταται εφαρμοστέα για το σύνολο του κοινοτικού εμπορίου (κανόνες του προτιμησιακού καθεστώτος του ΠΟΕ).

Ωστόσο στην πράξη κάτι τέτοιο δεν είναι ούτε εύκολο, ούτε απλό, γιατί άπτεται της γενικότερης διαπραγμάτευσης για την ενταξιακή πορεία της χώρας και υπάρχουν πολλοί παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

5. Από την πρόσφατη επίσκεψη μας στα supermarket των Σκοπίων, διαπιστώσαμε τη χαμηλή ποιότητα των προϊόντων μαναβικής. Υπάρχει κάποια καταναλωτική ομάδα που θα μπορούσε και θα ήθελε να έχει πρόσβαση σε ποιοτικότερα προϊόντα και άρα υψηλότερης τιμής;

Τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά αποτελούν βασικό κομμάτι της διατροφής των πολιτών της Βόρειας Μακεδονίας και δεν λείπουν ποτέ από το τραπέζι τους. Παρά το μικρό μέγεθος της αγοράς (με πληθυσμό που μόλις υπερβαίνει τα 2 εκατ.) υπάρχουν «niche markets» στις οποίες κάποιος μπορεί να απευθυνθεί για την κατανάλωση “premium” προϊόντων.

Αν και ακούγεται οξύμωρο, για μια σχετικά φτωχή χώρα, υπάρχουν καταναλωτές που διαθέτουν το εισόδημα και θα μπορούσαν να πληρώσουν για την κατανάλωση ποιοτικότερων και ασφαλέστερων τροφίμων. Το φαινόμενο αυτό δικαιολογείται, εξ αιτίας της εκτεταμένης άτυπης οικονομίας. Επιπλέον, θα επεσήμωνα το γεγονός ότι, η αγοραστική δύναμη των πολιτών ακολουθεί αυξητική πορεία, ιδίως τα τελευταία χρόνια, λόγω της πολιτικής διεύρυνσης των μισθών, που εφαρμόζει η σημερινή Κυβέρνηση και που αναμένεται να ενισχύσει περαιτέρω την ιδιωτική κατανάλωση.

Θα πρόσθετα επίσης ότι, η αυξητική ζήτηση ποιοτικότερων και διαφοροποιημένων προϊόντων διατροφής αποδεικνύεται και από την δειλή άλλα σταδιακή εμφάνιση στην αγορά καταστημάτων delicatessen, με εξειδικευμένα τρόφιμα διατροφής που καλύπτουν ειδικές διατροφικές ανάγκες (πχ. βιολογικά προϊόντα, προϊόντα ενισχυμένης πρωτεΐνης, χαμηλού γλυκαιμικού δείκτη, χωρίς γλουτένη, κ.α).

Το ζητούμενο είναι να περάσεις στη συνείδηση του καταναλωτή ότι πρόκειται για ποιοτικό προϊόν και να το επιλέξει συνειδητά, είτε γιατί αυτό βελτιώνει την υγεία του (υγιεινά προϊόντα,

πιστοποιημένα τρόφιμα κλπ), είτε γιατί βελτιώνει το “image” του (πχ. προϊόντα πολυτέλειας), κ.ο.κ.

Βεβαίως τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά αποτελούν βασικά καταναλωτικά προϊόντα και η τιμή είναι πάντα ένας σημαντικός παράγοντας. Το ιδανικό είναι να υπάρχει ισορροπία μεταξύ της τιμής και της ποιότητας.

6. Ποιος είναι ο μέσος μισθός στη χώρα αυτή και τι προοπτικές διαφαίνονται για την εξέλιξη της αγοραστικής δύναμης τα επόμενα χρόνια;

Όπως προανέφερα οι μισθοί στην Βόρεια Μακεδονία ακολουθούν αυξητική πορεία. Μετά την ανεξαρτησία της χώρας, ο μέσος καθαρός μισθός ήταν 3.783 δηνάρια (1991). Εκ τότε υπερεξαπλάσιάστηκε και μέσα σε 28 χρόνια, ανήλθε στα 25.785 δηνάρια (περίπου 402 ευρώ – στοιχεία Στατιστικής Υπηρεσίας Βόρειας Μακεδονίας, Απρίλιου 2019). Παραμένει, ωστόσο, αισθητά χαμηλότερος του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Τα επόμενα χρόνια, σύμφωνα με εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών αλλά και των εδώ αρμοδίων φορέων, προβλέπεται ότι θα είναι θετική η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης, στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, τόσο λόγω της αύξησης των μισθών, όσο και εξ αίτιας της σταδιακής αύξησης της απασχόλησης, του βελτιωμένου οικονομικού κλίματος και της χορήγησης περισσότερων δανείων από τις τράπεζες.

7. Σε ποιους κρίκους βλέπετε ότι μπορούν να δημιουργηθούν εμπορικές σχέσεις στον αγροτικό τομέα, και ειδικότερα στον κλάδο των φρέσκων φρούτων και λαχανικών. Στο παραγωγικό, την διακίνηση ή στην μεταποίηση;

Οι εμπορικές σχέσεις των δύο χωρών σε ότι αφορά τα αγροτικά προϊόντα και τα τρόφιμα βρίσκονται σε καλό σημείο και μέχρι στιγμής το εμπορικό μας ισοζύγιο είναι σταθερά πλεονασματικό, ενώ η διακίνηση των προϊόντων δεν αντιμετωπίζει σοβαρά εμπόδια.

Ένα «Σχέδιο Δράσης» σχετικά με την εντατικοποίηση και τον εμπλουτισμό της συνεργασίας μεταξύ της Ελλάδας και της Βόρειας Μακεδονίας -όπως προβλέπεται στη Συμφωνία των Πρεσπών- το οποίο περιλαμβάνει παροχή τεχνογνωσίας για μια σειρά θεμάτων γεωργικού ενδιαφέροντος αλλά και ενδυνάμωση των δικτύων διακίνησης αγροτικών προϊόντων έχει ήδη συνταχθεί κατά την 1^η Συνάντηση της Ειδικής Διυπουργικής Επιτροπής για την εφαρμογή της στρατηγικής συνεργασίας με τη Βόρεια Μακεδονία (18.03.19).

Το εν λόγω Σχέδιο Δράσης περιλαμβάνει τους εξής άξονες για τον τομέα της γεωργίας:

1. Ενίσχυση των εμπορικών σχέσεων στον γεωργικό τομέα.
2. Παροχή τεχνογνωσίας σχετικά με θέματα αγροτικής ανάπτυξης, σχεδιασμός και εφαρμογή μέτρων αγροτικής ανάπτυξης για την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων, διάφορες μορφές εισοδηματικής στήριξης των γεωργών, καθώς και εφαρμογή μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).

3. Παροχή εμπειρογνωμοσύνης στην εφαρμογή των ευρωπαϊκών κανόνων στους τομείς ασφάλειας τροφίμων και την υγεία των ζώων και των φυτών.
4. Ανταλλαγή τεχνογνωσίας από τα προγράμματα που υποστηρίζονται από την ΚΑΠ για την ανάπτυξη ευκαιριών απασχόλησης και δραστηριοτήτων που παράγουν έσοδα.
5. Εμβάθυνση της συνεργασίας στον τομέα της γεωργικής έρευνας και καινοτομίας μέσω των σχετικών πολιτικών και μέσων της ΕΕ
6. Εφαρμογή κοινών προγραμμάτων τοπικής ανάπτυξης
7. Δημιουργία δικτύου μεταξύ των ομάδων παραγωγών
8. Ενίσχυση του ρόλου της Θεσσαλονίκης (Λιμάνι-Λαχαναγορά) ως πόλου για την διακίνηση των αγροτικών προϊόντων και αλιευμάτων.
9. Ενίσχυση της επικοινωνίας και της συνεργασίας και να παροχή ισχυρότερης προστασίας στις γεωγραφικές ενδείξεις που σχετίζονται με τη γεωργία, σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ
10. Εφαρμογή μέτρων για την ασφάλεια των τροφίμων και την υγεία των ζώων και των φυτών (υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα) σύμφωνα με την αντίστοιχη νομοθεσία της ΕΕ

Στο ως άνω πλαίσιο θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και προγράμματα της ΕΕ για τη διασυνοριακή συνεργασία.

8. Κλείνοντας, θα θέλατε να προσθέσετε κάτι άλλο;

Κλείνοντας θα ήθελα να προσθέσω ότι, ιδιαίτερη σημασία έχει ο σεβασμός των κανόνων της ΕΕ για την προστασία των γεωγραφικών μας ενδείξεων, τόσο εντός της επικράτειας της Βόρειας Μακεδονίας, όσο και στο εξωτερικό της εμπόριο.

Η Βόρειος Μακεδονία δεσμεύεται, τόσο από τις διεθνείς συμφωνίες που έχει υπογράψει με την ΕΕ, με προεξέχουσα την Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ), όσο και από το καθεστώς της υποψήφιας, προς ένταξη στην ΕΕ, χώρας στο να αποδεχθεί πλήρως το ενωσιακό κεκτημένο.

Ως προς τα προϊόντα ΠΟΠ², ΠΓΕ³ και ΕΠΙΠ⁴ το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ, το οποίο η γείτονα δεσμεύεται να ακολουθεί καλύπτει όλα τα γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, τα αμπελοοινικά προϊόντα και τα αλκοολούχα ποτά ενώ σε ότι αφορά στους οίνους υπάρχει και το Πρωτόκολλο-3 της Συμφωνίας Σύνδεσης με το οποίο η γείτονα δεσμεύεται ως προς το ενωσιακό κεκτημένο.

Σε ότι αφορά ζητήματα επισήμανσης των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων γενικότερα, θα πρέπει να αναφέρεται ευκρινώς, ως χώρα προέλευσης, η πλήρης ονομασία της γείτονας χώρας, ευκρινώς αναγραφόμενη σε ευανάγνωστο σημείο.

Σε κάθε περίπτωση δεν είναι αποδεκτός γεωγραφικός προσδιορισμός προϊόντος της γείτονας χώρας με αναφορά σε ονομασία διαφορετική από την συνταγματική ονομασία της χώρας.

² Π.Ο.Π. «Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης»

³ Π.Γ.Ε. «Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη»

⁴ Ε.Π.Ι.Π. «Εγγυημένα Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα»

Ειδικότερα, σε ότι αφορά στη χρήση επιθετικών προσδιορισμών στις ετικέτες των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, έχει ήδη δρομολογηθεί, όπως προβλέπεται και από τη Συμφωνία, ένας θεσμοθετημένος διάλογος των δύο επιχειρηματικών κοινοτήτων, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με την συνεισφορά του ΟΗΕ και του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης.

Η πορεία των εξαγωγών μας προς τη Βόρεια Μακεδονία είναι σταθερά ανοδική αλλά με αρκετά χαμηλούς ρυθμούς. Για να αυξήσουμε τους ρυθμούς θα πρέπει να προβούμε σε δράσεις εξωστρέφειας και προβολής των ελληνικών προϊόντων. Είναι κάτι στο οποίο το Γραφείο ΟΕΥ – Σκοπίων μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά διότι γνωρίζει καλά την αγορά και έχει την τεχνογνωσία να συμβάλει στην επιτυχή διεξαγωγή τέτοιων δράσεων.

Αποτελεί θετική εξέλιξη, η πρόσφατη απόφαση για ένταξη στο Υπουργείο Εξωτερικών θεσμών που μπορούν να συνδράμουν στην άσκηση οικονομικής διπλωματίας, όπως το ENTERPRISE GREECE και θέλω να πιστεύω ότι με τον σωστό συντονισμό και την συσπείρωση όλων των εργαλείων και δυνάμεων που διαθέτει πλέον το Υπουργείο Εξωτερικών θα επιτευχθούν αποτελέσματα προς όφελος της ελληνικής οικονομίας, των ελληνικών επιχειρήσεων και της προώθησης και εμπέδωσης των ποιοτικών ελληνικών προϊόντων στις ξένες αγορές γενικότερα και της Βόρειας Μακεδονίας ειδικότερα.

Επιπλέον στοιχεία για τον αγροτικό τομέα της Βόρειας Μακεδονίας

Αμπελουργία

Η καλλιέργεια σταφυλιών στη Βόρεια Μακεδονία παράγει εισόδημα για 30.000 - 40.000 οικογένειες.

Οινοποιία στη Βόρεια Μακεδονία

	2016	2017	2018
Καλλιεργήσιμη έκταση (εκτάρια)	23.912	23.398	23.670
Συνολικός αριθμός αμπελώνων	87.668	87.945	88.356
Συνολική παραγωγή (τόνοι)	333.319	180.349	294.497
Παραγωγή σε κιλά ανά εκτάριο	14.372	7.708	12.442

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Το 2018 η παραγωγή στη Βόρεια Μακεδονία αυξήθηκε σημαντικά, κατά 63,3%, έναντι της προηγούμενης χρονιάς.

Στο πλαίσιο του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η οινοποιία για την Βόρεια Μακεδονία, βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα κατασκευής εκατό μικρών οινοποιείων, για τα οποία το κράτος προσφέρει τα οικόπεδα και οι Δήμοι τα κατασκευαστικά σχέδια, ενώ αναμένονται επενδύσεις σε αυτά από πλευράς ιδιωτών.

Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί ως προς την οινοποιία στη Βόρεια Μακεδονία, ότι η εισαγωγή φελλών για τις φιάλες οίνου γίνεται κυρίως από την Ελλάδα, η εισαγωγή φιαλών από την Κροατία και τη Βουλγαρία και βαρελιών από τη Γαλλία, την Ουγγαρία και τις ΗΠΑ.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οινοποιία στην Βόρεια Μακεδονία υπάρχει ένα παλαιότερο ενημερωτικό σημείωμα του Γραφείου ΟΕΥ Σκοπίων στον ακόλουθο σύνδεσμο:

http://www.agora.mfa.gr/infofiles/Study%20for%20Wine%20in%20North%20Macedonia_2019_final%20mk.pdf

Καπνοκαλλιέργεια

Κάθε έτος προσφέρονται κρατικές επιδοτήσεις στους περίπου 34.600 καπνοπαραγωγούς. Κυρίως καλλιεργείται καπνός ανατολικού τύπου, ο οποίος παράγεται στο 90% της συνολικής καλλιεργημένης επιφάνειας καπνού, ενώ η χώρα συμμετέχει με ποσοστό 3% στην παγκόσμια παραγωγή του συγκεκριμένου τύπου.

Παραγωγή καπνού στη Βόρεια Μακεδονία 2016-2018 (τόνοι)

	2016	2017	2018
Καπνά	25.443	22.885	25.547

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Βόρειας Μακεδονίας – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Σκοπίων

Το 2018, η παραγωγή καπνού στη Βόρεια Μακεδονία αυξήθηκε κατά 12%. Σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε η διακοπή της λειτουργίας του εργοστασίου της ελληνικών συμφερόντων 'Strumica Tabak', στη Στρωμνίτσα, στα τέλη του 2016. Οι ποσότητες καπνού που απορροφούσε η εν λόγω εταιρεία αναμένεται να απορροφηθούν από την 'Socotab Bitola', την αμερικανική 'Alliance' και τις ελληνικές 'ΣΕΚΕ' και Μισσιριάν.

Λοιπές αγροτικές καλλιέργειες

Πέραν της αμπελουργίας και της καπνοκαλλιέργειας, σημαντικοί τομείς αγροτικής παραγωγής είναι επίσης η καλλιέργεια ρυζιού, οι βιολογικές καλλιέργειες (τις οποίες η Κυβέρνηση ενισχύει με επιδοτήσεις), τα φρούτα και τα λαχανικά, όπου όμως υπάρχει έλλειψη καταλλήλων συσκευασιών εγχώριας παραγωγής.

Στην αγορά φρούτων και λαχανικών δραστηριοποιούνται τα τελευταία χρόνια ξένες επιχειρήσεις (κροατικές, ισραηλινές, σλοβενικές κλπ.), κατασκευάζοντας εγκαταστάσεις αποθήκευσης και συντήρησης/ψύξης φρέσκων φρούτων και λαχανικών και λειτουργώντας ως κέντρα συλλογής των αγροτικών προϊόντων από μικροπαραγωγούς με την καταβολή χαμηλών τιμών αγοράς σε σύγκριση με τις τιμές των αγορών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πηγή: Γραφείο ΟΕΥ - Σκοπίων